

РЕЗЮМЕ

Е. С. Кухарева. Модульная программа изучения темы «Функции, их свойства и графики» в курсе алгебры и начал анализа.

В статье рассмотрено понятие модуля, модульной программы, ее строения и целей в рамках технологии модульного обучения. Определено строение и цели модульной программы изучения функции в курсе алгебры и начал анализа старшей школы.

Ключевые слова: модуль, модульное обучение, модульная программа, функция, цели обучения.

SUMMARY

E. Kuhareva. Modular program of studying of the subject «Functions of their property and graphic arts» in a course of algebra and the beginnings of the analysis.

The concept of modular code, its structure and aims within the framework of technology of module teaching is considered in the article. The structure and aims of modular code of studying function in a course of algebra and the beginnings of the analysis of senior school is considered.

Key words: module, module teaching, modular code, function, teaching aims.

УДК 378.6:37.014.25:325

Л. М. Мандрик

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

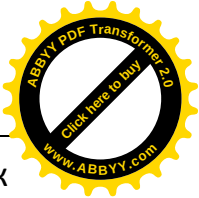
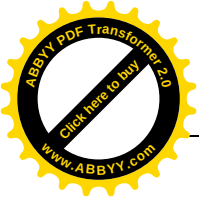
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті на підставі аналізу існуючих у психолого-педагогічній літературі підходів до розуміння сутності гендерної культури у системі вищої школи розглянуто вплив вищих навчальних закладів на формування гендерної культури молоді як частину загальної культури суб'єкта.

Ключові слова: гендерна культура, гендерна соціалізація, гендерне виховання, гендерна рівність, вища освіта.

Постановка проблеми. За останнє десятиріччя гендерні дослідження стали невід'ємним складником педагогічної науки, а гендерна проблематика виокремилась у різних галузях педагогіки. Виникнення цього напрямку пов'язано з посиленням суперечностей між відтворенням патріархальних стереотипів у взаємодії статей та реальними трансформаціями гендерних відносин у сучасному українському суспільстві.

Важливим напрямом гендерних досліджень є науково-методичне забезпечення гендерної освіти, під якою розуміється процес набуття систематизованих наукових знань у галузі стратегії і тактики гендерної рівності, а також умінь і навичок їх застосування на практиці. Сьогодні в системі вищої освіти створюються наукові школи, що розробляють навчальні курси з гендерної тематики та сприяють їх упровадженню до таких навчальних дисциплін, як соціологія, політологія, психологія, лінгвістика тощо (Т. Говорун, І. Кльоцина, Н. Лавріненко та ін.).

Принцип гендерної рівності у суспільстві сьогодні розглядається як необхідна умова становлення громадянського суспільства, показник культури нації та невід'ємний щодо особистісного зростання жінки та чоловіка, запорука самореалізації особистості в різних сферах життєдіяльності. Гендерна рівність означає, що жінки та чоловіки користуються однаковим статусом і мають однакові умови для реалізації всіх прав людини, можливість робити внесок у національний та політичний розвиток держави [4, 12].

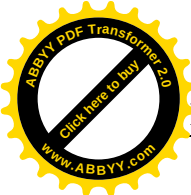
Просування гендерної рівності є стратегічним напрямом державної політики, про що свідчить прийняття низки нормативно-правових актів та Державна програма з утвердження гендерної рівності в Україні, яка розрахована на 2006–2010 рр. Серед заходів, передбачених цією програмою, особливої актуальності набуває необхідність організації та проведення інформаційно-просвітницьких та освітніх заходів з молоддю в навчальних закладах, які будуть спрямовані на висвітлення питань гендерної рівності та протидії насильству стосовно жінок та чоловіків.

Аналіз актуальних досліджень. Спроби частково чи повністю розкрити особливості гендерної культури в системі вищої освіти були зроблені у наукових дослідженнях В. Васильєвої, Т. Говорун, О. Кізь, О. Кікінежді, І. Кона та ін., інтеграції гендерного підходу у системі вищої професійної освіти – О. Булатової, І. Іванової, І. Луценко, І. Мунтян, Ф. Терзі, О. Цокур та ін.

Варто зазначити, що важливий внесок у розробку концепції гендерного підходу в педагогічній освіті зробили О. Вороніна (проблеми розробки теорії та методології гендерних досліджень, визначення їх місця в системі підготовки студентів), І. Кльоцина (шляхи гендерної соціалізації особистості з урахуванням вікових особливостей, розробка практикуму з гендерної проблематики для створення гендерних стереотипів). Проте аналіз літератури, здійснений у працях указаних науковців, свідчить про те, що питання формування гендерної культури в період навчання у вищих навчальних закладах МНС України можна віднести до найменш розроблених у дослідженнях українських педагогів, зокрема не повною мірою розкрито теоретичний та практичний досвід щодо цього питання.

Мета статті – на підставі аналізу існуючих у психолого-педагогічній літературі підходів з'ясувати особливості формування гендерної культури в системі вищої школи, зокрема у курсантів ВНЗ МНС України.

Виклад основного матеріалу. Серед низки наукових термінів, які

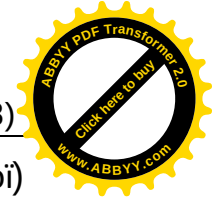
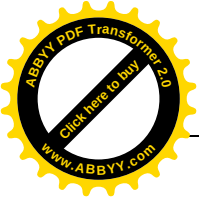

використовуються у гендерному дискурсі, одним із провідних є поняття гендерної культури, складниковими чинниками якого, з точки зору освітньої сутності, на наш погляд, є гендерне виховання. Розглядаємо гендерне виховання як цілеспрямований організований процес формування соціокультурних механізмів конструювання взаємин представників різних статей, покликаний втілювати виховні настанови на засадах рівноправності та паритетності незалежно від біологічної належності.

Наголошуємо на тому, що гендерна культура особистості може визначатися як індивідуально-особистісна характеристика, частина загальної культури суб'єкта, що включає гендерну компетентність, гендерну картину світу, специфічні ціннісні орієнтації та моделі поведінки. Залежно від індивідуальної гендерної картини світу формується гендерна культура особистості або патріархатного, або егалітарного типу. Егалітарна гендерна культура особистості – це компонент загальної культури людини, що бере за основу та за напрям реалізацію принципу гендерного рівноправ'я. Патріархатна гендерна культура особистості – це компонент загальної культури людини, що базується на традиційних уявленнях про домінуючий стан чоловіка в сім'ї та суспільстві [7, 54].

Зрештою, розуміння та виробництво у молодій людини навичок гендерної культури дає можливість формувати неупереджене ставлення до здібностей та статусу людини незалежно від її статевої залежності, орієнтувати навчально-виховний процес на принципи егалітарності, на найповнішу самореалізацію особистості в освоєнні будь-яких сфер людської життєдіяльності з урахуванням специфічних архетипів – ознак ментальності українського етносу. Гендерна рівність є показником нації.

Так, аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували вікові, індивідуальні й гендерні особливості особистості, які включені до системи навчання у ВНЗ, засвідчив, що період студентської, тобто пізньої, юності – це насамперед найважливіший період її духовного і соціокультурного розвитку, незважаючи на те, що він пов'язаний із комплексом певних психофізіологічних процесів. Головний новотвір цього віку за Е. Шпанглером, що досліджував психологію юнацького віку крізь призму пізнання внутрішнього світу особистості, тісно пов'язаного з культурою й історією, – відкриття «Я» [9, 65]. Учений зазначає: «цей процес іде зсередини назовні, тобто від відкриття власного “Я” до його практичного долучення до різних видів життєдіяльності за допомогою:

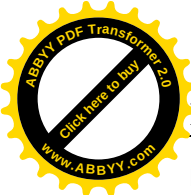

- усвідомлення особливостей своєї жіночої (чоловічої) індивідуальності та її властивостей;
- появи життєвого плану й установок на свідому побудову власного життя;
- розвитку рефлексії у процесі відкриття власного “Я”, упродовж якого відбувається реалізація різних типів статевої поведінки особистості з опорою на усвідомлення нею цінностей індивідуальності маскулінного й фемінінного типів;
- поступового вростання особистості в різні сфери життя» [9, 67].

На думку Ф. Терзі, першою необхідною педагогічною умовою формування у студентів вищих навчальних закладів гендерної культури є гуманітаризація їхньої професійної підготовки шляхом інтеграції результатів гендерних досліджень у зміст навчальних дисциплін [8, 65].

Натомість О. Васильєва, вважаючи, що виховна робота зі студентською молоддю з урахуванням гендерного компонента є одним із найважливіших механізмів досягнення її ефективності, стверджує, що її прикінцевим результатом повинен бути достатній рівень сформованості в неї гендерної культури. Останнє, на думку дослідниці, зумовлено тим, що, по-перше, перед кожним студентом і студенткою у системі вищої освіти ставиться мета всебічного й професійного розвитку особистості, соціальної компетентності й відповідальності, що вимагає формування в них якостей у співвідношенні з їх соціостатевою роллю та очікуваннями суспільства щодо поведінки жінок і чоловіків, по-друге, чим менше обмежуються можливості життя студентів у контексті обох статей у процесі навчання, тим більше вони виявляються підготовленими до майбутньої професійної діяльності. На цій підставі, визначаючи гендерне виховання студентів не тільки їхньою підготовкою до життя в демократичному суспільстві, а саме як процес побудови демократичних відносин у житті самих студентів, автор вважає, що змістом вищої освіти, адекватним до формування гендерної культури, є засвоєння студентами гендерних відносин, статевої поведінки цінностей у суспільній сфері життя, потреб, інтересів, форм діяльності, зумовлених демократичним ладом і дією демократичних інституцій [1, 19].

Проте особливо важливо зазначити, що процес гендерної соціалізації в Україні сьогодні є вельми суперечливим. Хоч українська родина й зберігає притаманний етнокультурі високий статус жінки-матері та кордоцентричність у коханні, проте сторіччя бездержавності та насадження патріархальної нормативної шлюбності не могли не

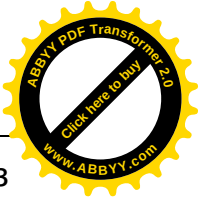
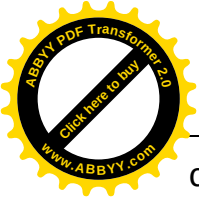
позначитися на зміні ціннісних орієнтацій як чоловіків, так і жінок, на низькій привабливості моделей гендерної поведінки дорослих для підростаючого покоління. Порушення рівності статей досягалося за рахунок звуження сфер самореалізації жінок та чоловіків, поширення упередженості поглядів на участь жінок у суспільно-політичній сфері, подвійних стандартів в оцінці значущості сімейних ролей, руйнації етнокультурних засад виховання як основ для самоідентифікації.

Зазначене яскраво виявляється, насамперед, під час вибору майбутньої професії з орієнтиром на суто чоловічі або жіночі фахи. Отже, дівчата, обираючи навчальні заклади «нежіночого типу», потрапляють у площину низки нарікань, зауважень, здивувань тощо, передусім у межах самого ВНЗ. Це стосується і ВНЗ МНС України.

Розпочинаючи з дитячого садка і до аспірантури, відносини всередині освітніх установ відтворюють закладені в культурі уявлення про жінок як про підлеглих, залежних, шанобливих, які не прагнуть досягнень, а про чоловіків – як домінувальних, незалежних, які досягають свого. Цей процес не є явною або навмисною метою освіти, і не всі викладачі усвідомлюють, що він відбувається. Проте освітні заклади дають впливові уроки гендерних відносин [3, 27].

Відзначимо, що феномен гендерної культури був предметом спеціальної уваги й обговорення серед учасників науково-практичних конференцій різних рівнів: «Формування гендерної культури студентської молоді» (Тернопіль, 2003 р.), «Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві» (Київ, 2003 р.), «Теорія і практика гендерного виховання студентської молоді: досвід, проблеми, перспективи» (Запоріжжя, 2004 р.), «Інтеграція гендерного підходу у сучасну науку і освіту» (Одеса, 2005 р.), «Молодь і гендер: реалії та перспективи демократичного суспільства» (Тернопіль, 2006 р.) та ін.

Уточнюючи визначення понять вітчизняної теорії статевого виховання курсантів та студентів у зв'язку з інтеграцією в її сферу термінів, запозичених з теорії гендерних досліджень, І. Кон указує на те, що становлення гендерної ідентичності найбільш інтенсивно проходить саме в період студентської юності, у процесі чого відбуваються зміни системних соціальних зв'язків, відносно яких у студентської молоді формуються певні позиції. Складність становлення гендерної ідентичності студентів молодших курсів вищих закладів освіти полягає, з одного боку, в тому, щоб відповідати гендерним

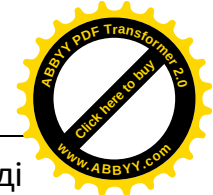
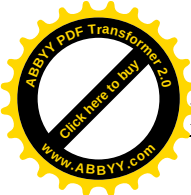

стереотипам студентської групи, статеворольовим вимогам суспільства, а з другого боку, щоб зрозуміти особливості власної самототожності, цілісності образу «Я», здійснити самоприйняття власної унікальності жіночої (чоловічої) індивідуальності, зробити вибір у прийнятті стратегії гендерної ідентичності: маскулінної, фемінної або андрогінної, що відповідає внутрішнім потребам дівчини (юнака), надає певної спрямованості життю, сприяє освоєнню відповідної статеворольової поведінки [5, 59].

Варто зазначити, що виховання в сім'ї відбувається за традиційною схемою, без урахування розподілу на гендерні ролі. Так, хлопчиків батьки готують до якихось значніших ролей у світі. Дівчатам залишається лише виконувати дрібні хатні обов'язки; у них втрачається інтерес до широкого зовнішнього світу, а далі єдиним виходом залишається жагуча мрія про «прекрасного принца», про виграш у шлюбній лотереї. І сім'я, і школа заохочують і карають дітей здебільшого згідно з уявленням про окремий для кожної статі поведінковий стереотип (гендерний стереотип). Вимоги до хлопчиків вищі з огляду на підготовлену їм важливу суспільну роль. Дівчинку ж настанова на пасивність поступово змушує не перейматися власним інтелектуальним розвитком. Ініціатива, відвага, цікавість не заохочуються, адже ідеал жіночності – подобатися, присвячувати себе служінню іншим. Педагогічні канони, «хлоп'ячі» та «дівчачі» ігри, казки та книжки – усе привчає дитину сприймати жіночу долю як вторинну, службову щодо чоловічої. Упередження, нав'язані в дитинстві, визначають усе доросле життя жінки, яка боїться вийти за межі усталеного, взяти на себе нетрадиційну суспільну роль; розбіжність між сформованими вихованням запитами і цілковито не відповідними життєвими ситуаціями буває дуже болісною для молодшої жінки з перших її самотійних кроків. Виходячи з цього, відразу стає зрозумілою вся необхідність виховання гендерної культури і впровадження її в загальноосвітні заклади, оскільки саме вона містить способи і прийоми раціонального, збалансованого виховання юнаків і дівчат з урахуванням гендерного виміру суспільства [2, 75]. Зрештою, включення гендерного компонента у зміст та організацію системи вищої школи сприятиме формуванню егалітарної свідомості, вихованню особистості, вільної від гендерних стереотипів та упереджень за ознакою статі, здатної комфортно вписатися у концепцію демократичного суспільства.

Тому метою гендерної освіти є:

1. Виховання в молоді гендерної культури, спрямованої на подолання

патріархальних стереотипів в українському суспільстві й активізацію молоді щодо розв'язання проблем загальнодержавного значення.

2. Загальнотеоретична і практична підготовка молоді до дорослого життя, відповідальності за свої вчинки перед державою.

3. Підтримка демократичного розвитку в Україні шляхом вивчення та впровадження гендерної рівності [6, 194].

Завдання, які покладають на курс гендерної освіти:

1. Ознайомити молодь з процесами, що ведуть до гендерної рівності (тобто встановлення однакового статусу для чоловіків і жінок).

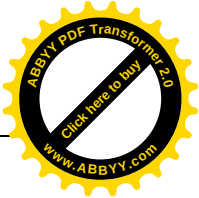
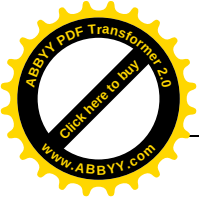
2. Допомогти молоді усвідомити той факт, що подальший розвиток громадянського суспільства визначає необхідність різного ставлення до жінок і чоловіків для досягнення тотожності результатів.

3. Сприяти формуванню в молодого покоління нового гендерного мислення і розумінню ними його важливості для подальшої профорієнтації [6, 195].

Отже, тенденції до зміни традиційних гендерних стереотипів та установок сучасної студентської та курсантської молоді зумовлені, на нашу думку, трансформаційними процесами щодо соціальних стереотипів у цілому, зменшенням значення щодо сприйняття гендерних ролей, згладжуванням різниці між професійними якостями чоловіка та жінки у сучасному суспільстві.

Висновки. На основі проаналізованих підходів у психолого-педагогічній літературі до впливу системи вищої школи на виховання гендерної культури студентів та курсантів прийшли до висновку про те, що ефективність виховання гендерної культури сучасної студентської та курсантської молоді значною мірою зумовлена методами її впровадження. Пріоритетну роль у вихованні гендерної культури мають відігравати сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення. Формування гендерної культури є тим інструментом, за допомогою якого відбудеться перелом патріархальних поглядів (гендерних стереотипів) на роль і призначення жінок і чоловіків у суспільстві. Причому цей перелом слід починати серед молоді – саме тієї частини суспільства, яка через кілька років буде керувати державою.

Подальшого наукового вивчення потребує характеристика педагогічних технологій, спрямованих на формування гендерної культури у студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва В. Шлях до гендерного паритету у суспільстві / В. Васильєва. – Запоріжжя, 2003. – 55 с.
2. Говорун Т. Стать та сексуальність: психологічний ракурс : навч посіб. / Т. Говорун, О. Кікінеджі. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 1999. – 384 с.
3. Женщина. Образование. Демократия : Материалы 2-й междунар. междисциплинарной науч.-практ. конф., (3–4 дек. 1999 г. – Мн., 2000. – 344 с.
4. Кікінеджі О. М. Формування гендерної культури молоді : методичні матеріали до тренінгової програми / О. М. Кікінеджі, О. М. Кізь // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 9. – С. 12.
5. Кон И. С. Психология ранней юности : кн. для учителя / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
6. Руденко Н. В. Впровадження гендерного підходу в систему вищої освіти / Н. В. Руденко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2009. – Випуск 5. – С. 191–196.
7. Социология гендерных отношений : учеб. пособ. [для студ. ВУЗов] / [под ред. З. Х. Саралиевой]. – М. : РОССПЭН, 2004. – 167 с.
8. Терзі П. П. Формування гендерної культури студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / П. П. Терзі. – Кіровоград, 2007. – 20 с.
9. Шпанглер Э. Два вида психологий // Хрестоматия по истории психологии. Период открытого кризиса / Э. Шпанглер. – М. : Педагогика, 1980. – С. 48–71.

РЕЗЮМЕ

Л. Н. Мандрик. Особенности формирования гендерной культуры в системе высшей школы.

В статье на основе анализа существующих в психолого-педагогической литературе подходов относительно понимания сущности гендерной культуры в системе высшей школы рассмотрено влияние высших учебных заведений на формирование гендерной культуры молодежи как часть общей культуры субъекта.

Ключевые слова: гендерная культура, гендерная социализация, гендерное воспитание, гендерное равенство, высшее образование.

SUMMARY

L. Mandryk. Features of the formation of gender culture in higher education.

In the article on the basis of existing in the psihologic-pedagogical literature approache analysis which concerns understanding of gender culture essence in higher school system, the influence of higher educational institutions on youth gender culture formation as a part of the general culture of the individual is considered.

Key words: gender culture, gender socialization, gender education, gender equality, education.